

ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС ЯК ДІАЛОГІЧНА ПОЛІФОНІЯ

*Один голос нічого не кончає і нічого не дозволяє.
Два голоси – мінімум життя, мінімум буття [1, с. 294].*

Стаття присвячена питанням ідентифікації, аналізу і характеристики поліфонічності в англійському філософському дискурсі. Явище поліфонії розглядається у співставленні із спорідненою, але не тотожною категорією діалогічності. Проводиться розрізнення між жанрово визначеною та жанрово не визначеною діалогічною поліфонією. Складено базовий інвентар лінгвальних засобів актуалізації поліфонії в англійському філософському дискурсі. Сформульовано робочу дефініцію поліфонії як одночасної взаємодії декількох мовців в процесі розгортання рефлексії в межах того ж самого дискурсивного уривку. Введено поняття ієрархії Іншого у філософському мовленні.

Ключові слова: поліфонія, діалог, діалогічність, монологічне висловлювання, діалогічне мовлення, жанрово-композиційна форма філософського тексту, актуалізатор прихованих смислів, мовець, Інший, ієрархічні порядки Іншого, філософський дискурс, текстовий холізм.

Статья посвящена вопросам идентификации, анализа и характеристики полифоничности в англоязычном философском дискурсе. Явление полифонии рассматривается в сопоставлении с родственной, но не тождественной категорией диалогичности. Проводится различие между жанрово определенной и жанрово не определенной диалогической полифонией. Составлен базовый инвентарь лингвальных средств актуализации полифонии в англоязычном философском дискурсе. Сформулирована рабочая дефиниция полифонии как одновременного взаимодействия нескольких говорящих в процессе развертывания рефлексии в пределах одного и того же дискурсивного отрывка. Вводится понятие иерархии Другого в философской речи.

Ключевые слова: полифония, диалог, диалогичность, монологическое высказывание, диалогическая речь, жанрово-композиционная форма философского текста, актуализатор скрытых смыслов, говорящий, Другой, иерархический порядок Другого, философский дискурс, текстовый холізм.

The article deals with the identification, analysis and characterization of polyphony in the English-speaking philosophical discourse. The phenomenon of polyphony is considered at the backdrop of the related but not identical category of dialogue. Distinction is made between the polyphony imbedded in a dialogical genre form, and the polyphony which is not framed by a genre. Compiled has been a basic inventory of lingual means of polyphony in the English-speaking philosophical discourse. The working definition of polyphony as a simultaneous interaction of several speakers in the reflective deployment within the same discursive fragment has been formulated. Introduced has been the concept of the hierarchy of the Other in the philosophical speech.

Keywords: polyphony, dialogue, dialogness, monological utterance, dialogical speech, philosophical textual genre, actualizer of implied meanings, speaker, the Other, hierarchical orders of the Other, philosophical discourse, textual holism.

Однією з найбільш характерних рис лінгвістики сучасної доби, як і гуманітаристики в цілому, є сконцентрованість на феномені спілкування, що є одним із проявів їх антропоцентричної спрямованості. Розуміння того, що людина здатна розкрити "людину у собі", пізнати себе бути пізаною іншими лише у спілкуванні, взаємодіючи з іншою людиною [1, с. 294], спонукає до

все глибшого вивчення того, яким чином, за допомогою яких засобів і у який повноті відбувається інформаційний та емоційний обмін, генерується нове знання у ситуації діалогу. Будучи традиційною темою для багатьох галузей знань, дослідження діалогу залишається гостро **актуальною** і в нашу добу, коли комунікація, забезпечення інформаційного обміну, розуміння і порозуміння грає все більшу роль у суспільстві.

Проблематика, пов'язана з дослідженням діалогічного мовлення, охоплює широке коло питань: структурованості жанру, прагматики висловлювання, глибинного рівня тексту, суб'єкту мовлення, розуміння і порозуміння, інтерперсональності, інтертекстуальності, присутності Іншого у висловлюванні та багато інших. Одною із типологічних рис діалогу є поліфонічність, яку французький семіолог Ж. Отьє-Ревю охарактеризував як тип єдності тексту [5, с. 54–95].

Завдячуючи ґрунтовному у висвітленню у літературознавстві, явище поліфонії наразі є дослідженим із філологічної точки зору в різних жанрових формах художнього мовлення; склалася бібліографія робіт, виконаних на матеріалі різних національних мов, англійської у тому числі [8]. Поліфонії у філософському діалозі присвячено кілька філософських есе, автори яких торкаються вказаних питань виключно з позицій філософії відносно змістовних вимірів текстів, що аналізуються [6; 10], або логіки мислення: "The dialogues are also a form of 'dialectical' reasoning, a branch of logic focusing on reasoning in philosophical matters where absolute certainty may be unattainable but where truth is pursued to a high degree of probability"[7, с. 29]. Втім, ані лінгвальні аспекти багатоголосся філософського тексту, ані актуалізація поліфонії у філософському діалозі поки що не були відрефлексовані дослідниками. То ж, **предметом** цієї розвідки є вербалізована поліфонічність діалогу у просторі англомовного філософського дискурсу.

Метою роботи є визначення чинників діалогічних вплетень і лінгвальні маркери поліфонічності в англомовному філософському дискурсі. Для реалізації цієї мети необхідно обґрунтувати правомірність та міру застосування принципів і методів аналізу діалогічного мовлення, що склалися у площині дослідження художнього дискурсу, у розвідках сучасного філософського тексту. **Матеріалом** дослідження було обрано тексти провідних сучасних англомовних філософів США і Канади, як із друкованих джерел, так і професійних філософських Інтернет-блогів [11–16].

Поняття поліфонічності неможливо розглядати окремо від інших базових понять загальної теорії діалогу, зокрема тих, які є невід'ємними і від характеристики філософського дискурсу: інтертекстуальності, труднощів розуміння, діалогічності. Всі ці категорії набули найвищого розвитку у працях М. М. Бахтіна та його послідовників у різних галузях гуманітаристики, які розвивали його ідеї з позиції аналізу дискурсу, семіотики, прагмалінгвістики, теорії комунікації та в багатьох інших напрямках (Н. Д. Арутюнова, М. Бубер, Д. Бом, А. Вежицька, О. П. Воробйова, Ю. Кристева, Дж. Серль, Ж. Отьє-Ревю та вся плеяда французьких семіологів). Будучи розвинутою у

міждисциплінарному полі, теорія діалогу має достатньо відкритий категоріальний апарат, у якому чимало абстрактних термінологічних запозичень із філософії, термінів-метафор, термінологічної синонімії і термінологічних умовностей. Втім, виходячи із об'єктивних причин такої невизначеності, ми не намагаємось подолати її у короткій статті, а, наслідуючи традицію, використовуватимемо ряд термінів взаємооднозначно: поліфонія/багатоголосся, "голос"/мовець/автор філософського тексту, автор (висловлювання)/мовець/учасник комунікації, адресант/Я, адресат/Інший та ін. Таке використання термінів дозволить не замикатись в межах спеціальних теорій (наприклад, мовленнєвих актів) і дозволить більш об'єктивно підійти до аналізу такого багатогранного явища як філософський діалог.

Міждисциплінарні підходи до категорії діалогічності об'єднує розуміння діалогічної взаємодії як процесу, що створює єдність окремих, але таких, що доповнюють одне одного, суб'єктів. Продуктом діалогічної взаємодії їх свідомостей є нескінченний тематично холістичний текст. Ця взаємодія відбувається як діалогічна подія, коли, за В. фон Гумбольдтом, "люди розуміють один одного не тому що передають співрозмовнику знаки предметів, і, навіть, не тому, що взаємно налаштовують один одного на точне і повне відтворення ідентичного поняття, а тому, що взаємно зачіпають один у одного одну і ту ж ланку низки чуттєвих уявлень та зародків внутрішніх понять, торкаються тих самих клавів інструменту свого духу, завдяки чому у кожного у свідомості спалахують відповідні, але не тотожні смисли" [3, с. 165–166]. Мовленнєве спілкування, таким чином, виступає творчим процесом створення нових смислів, отримання нових знань. Все це відповідає і сучасному розумінню філософського тексту, кожне прочитання якого, тобто кожний діалог із автором, відкриває все більш глибокі та нові смисли. По суті, процес розуміння тексту Іншого і продукування власного відбувається як герменевтична розмова, взаємодія між текстом, що інтерпретується, тобто Іншим, і його інтерпретатором – суб'єктом мовлення. Упродовж аргументації останньої тези наведемо думку М. М. Бахтіна: "Стенограмма гуманитарного мышления – это всегда стенограмма диалога особого вида: сложное взаимодействие текста (предмет изучения и обдумывания) и создаваемого обрамляющего контекста (вопрашающего, возражающего и т. п.), в котором реализуется познающая и оценивающая мысль учёного. Это встреча двух текстов – готового и создаваемого, реагирующего текста, следовательно, встреча двух субъектов, двух авторов" [2]. В унісон висловились і Ю. Кристева, яка визнає, що мислення індивідуального носія розуму також має діалогічний характер, тому, що будь-який текст побудований як "мозаїка цитат", а співвідношення мисленнєвих потоків відбувається як поглинання та трансформація якимось текстом якого-небудь іншого тексту [4, с. 429].

Викладені вище погляди на діалогічність мислення і тексту мають методологічну значущість для нашого дослідження, оскільки у філософському тексті вона нерідко залишається лінгвально немаркованою. На відміну від

художнього, у філософському тексті діалог не обов'язково має однойменну композиційно-мовленнєву форму. Кожний текст, що реагує – репліка, – в переважній більшості монологічний, а кожний монолог, у свою чергу, є реакцією, реплікою на текст, що коментується. Крім того, Іншим може виступати і сам суб'єкт, мовець, який, інтерпретуючи свій текст, веде діалог із самим собою (називатимемо його надалі "роздвоєний суб'єкт").

Таким чином, кожний новий текст, який створюється на основі інтерпретації інших текстів, як це, зазвичай, і має місце у філософії, є діалогом між суб'єктом мовлення, та Іншим (індивідуальним або сукупним), який присутній у цьому діалозі як "голос", як персоналізований текст, або як позиція, концепція, теорія, парадигма, метод тощо. Тобто, Інший в одних ситуаціях діалогу повстає як конкретний автор висловлювання, в інших ситуаціях – як декілька, аж до умовної нередукованої множинності.

В ситуації діалогічних відносин у філософському дискурсі Інший найчастіше є віддаленим у просторі і часі, як віддаленими у прості і часі є висловлювання автора й Іншого. Діалог між ними відбувається на основі окремоті свідомостей, що їх продукували, та змістовної спільності: "... высказывания, отдаленные друг от друга во времени и в пространстве, при смысловом сопоставлении обнаруживают диалогические отношения, если между ними есть хоть какая-нибудь смысловая конвергенция (хотя бы частичная общность темы, точки зрения и т. п.)" [1, с. 303–304].

Поліфонія у дискурсі може бути визначеною як одночасна взаємодія декількох явних і неявних мовців ("голосів") в процесі розгортання рефлексії в межах того ж самого дискурсивного уривку. Це достатньо узагальнена, робоча дефініція поліфонії, що лише позначає плюральний дискурс, не описуючи чинників, що продукують цю плюралістичність. Етимологія грецького слова "поліфонія" означає множинність голосів або звуків, тобто поліфонія як поняття ширше за діалогізм. Вона охоплює усі випадки багатоголосся: і такі, що вписуються у структурно-композиційну форму діалогу, і такі, які експлікуються лише через висловлювання мовця, що породжує текст-репліку. Тобто, поліфонія може виникнути і в монологічному мовленні.

Таким чином, можна розрізняти жанрово визначену та жанрово невизначену діалогічну поліфонію в залежності від ступеню, з яким, позиції, що проголошуються у межах дискурсивної одиниці, залежать або не залежать від іншого дискурсу, котрий залишає свої сліди у дискурсивній структурі. Прикладами актуалізаторів діалогічної поліфонії є цитатія, фігури погодження, непряме мовлення. При полеміці, множинність голосів явно присутня в обох конфліктуючих дискурсах як результат внутрішнього діалогу із конфронтуючими дискурсами, до яких проponent звертається для того, щоб поставити їх під сумнів. Таким чином, полеміка виступає як окремих випадок діалогової поліфонії.

Аналіз багатоголосся філософського полемічного дискурсу може бути проведений за різними критеріями: інтенсивністю її вербалізації, експлікованості/імплікованості, наявності/відсутності ієрархованої *інішності*

першого, другого та *n* порядків, прагматикою застосування, функціонально-стилістичними характеристиками багатоголосся, синхронністю/асинхронністю висловлювань комунікантів та ін. У цій роботі ми зосередились на трьох перших.

Розглядаючи параметр інтенсифікації, розуміємо його як ступінь присутності "голосів" у площині тексту (ми беремо до уваги актуалізовані певними маркерами голоси, не вдаючись до вирахування обсягу дискурсії, що потребує набору інтерпретаційних процедур).

Звернемось до класифікації інтенсивності поліфонії, що її пропонує Д. Влад: "Some discourses were observed to be more polyphonic than others. Several types of polyphony can be identified, i. e. *weak, medium and strong polyphony*" [9, p. 118].

У разі слабкої поліфонії, мовець начебто вводить присутність Іншого у свій власний світ, втім, залишаючись основним суб'єктом мовлення. Слабка поліфонія характеризується тим, що автор висловлювання "ховається", приховує свою роль у дискурсі як це буває у випадку вживання вільної непрямой мови, за яких умов автор висловлення фактично займає позицію іншого мовця – автора імпульсного тексту, – начебто не будучи присутнім в ситуації комунікації [9, с. 119]. Розглянемо типовий приклад:

"Wittgenstein does not necessarily think the origin is irrelevant. However, he points out that the original belief might have been lost or became unimportant to the practitioners and that at different times the custom might fulfill different purposes. Even if people once thought that the rain dance caused rain (and some might still think so), this is not necessarily the reason for why it is practiced today" [11, p. 46].

У реальному дискурсі важко виокремити висловлювання із різним ступенем поліфонічності, частіше вони переплетені в понадфразових єдностях і складають неділиму текстову єдність, як ми це бачимо у наведеному уривку. У даному фрагменті спостерігаємо, як із розгортанням тексту голос авторського Я поступово самозатухає, і набуває сили голос Іншого. У першому реченні, яке містить однозначне твердження, автор чітко висловлює саме власну думку щодо поглядів Л. Вітгенштейна, голос Іншого ніяк формально не маркований, присутній лише як давній стимул озвучування, що відбувається у тексті коментатора, і присутність цього Іншого можна вивести лише через авторський коментар. У другому реченні цей голос набуває більшої сили завдяки коментованому оригінальному тексту Іншого, який представлений у формі вільного непрямого мовлення і вводиться прямим посиланням нього (*he points out that*). У цьому реченні з двох співприсутніх голосів лише один присутній явно: голос Іншого. А голос самого мовця майже неможливо розрізнити. Проте, він є основою голосу філософа, чия позиція коментується, завдяки якій можна вербалізувати внутрішній дискурс цього філософа. У даному випадку інтерпретація поліфонії є достатньо несуперечливою: інтерпретатор розуміє, що Інший з'являється у дискурсі завдяки *staging activity* мовця. Мовлення останнього не є обов'язковим, але обов'язковим є сам факт її присутності в основі дискурсу, як його вихідної основи.

У випадку середнього ступеню поліфонії двоє учасників дискурсії виражають себе в той самий час, але лише один робить це у експлікованому вигляді. Мовець таким чином позиціонує іншого учасника комунікаційної ситуації, що його мовлення накладається на мовлення, яке він приписує цьому учаснику. Таким чином, серед двох точок зору що є співприсутніми у такій поліфонії, одна є експліцитною, а інша імпліцитною. Така поліфонія формалізується у моделях риторичних питань або полемічного заперечення.

"This argument should not convince us that it is impermissible to treat collectives merely as a means? It fails because the 'Duty-Respect Claim' is false. However, its falsity is easy to miss if we restrict our attention to individual human agents" [16, p. 12].

Ставлячи риторичне запитання, автор полемізує із прихильниками концепції 'Duty-Respect Claim' та погоджується із аргументацією їх опонентів. Тут не персоналізований колективний інтерлокутор "промовляє" до нас через полемічні репліки авторського Я у тій мірі, у якій його первісний текст можна герменевтично реконструювати через риторичне запитання і наступні висловлювання, що містять заперечення істинності позиції інтерлокутора.

Тепер розглянемо випадок сильної поліфонії, коли два або більше голоси проголошують свої позиції і співіснують у тому ж самому дискурсивному уривку. Тут множинності голосів очевидно накладаються одна на одну на текстові поверхні. Це ілюструється формами вираження поступки, непрямим мовленням та, за терміном П-П. Хайле "conditional of anonciative otherness" [8, p. 123]. У цій ситуації, мовець породжує дискурс іншого, позначаючи свою позицію відносно нього за посередництвом конекторів/ концевів, або форм умовного способу.

"What happens, however, if one accepts, as I do (виділення автора тексту), that knowledge that P does not imply belief that P? Can the belief norm be violated as long as the knowledge norm is satisfied? Bracketing, if we can, pragmatic and contextualist concerns (which I normally take quite seriously), is it acceptable to assert something one knows but does not believe? I'm inclined to think it is" [15].

У наведеному уривку автор вибудовує своє висловлювання в унісон із дискурсом умовного не названого Іншого: *if one accepts, as I do, I'm inclined to think it is*, вживання інкорпоруючого займенника *we – if we can*, по відношенню до умовного Іншого.

Ще більш опукло поліфонія ілюструється на прикладі полемічного дискурсу. У полемічному діалозі інтрелокутори вставляють дискурс опонента у власний дискурс із метою його спростування таким чином, що у текстовій площині одночасно співіснують два антагоністичні дискурси. Накладання голосів один на одного есплікується у структурі дискурсу. Полеміка, таким чином, має високий ступінь багатоголосності. За характеристикою відносин у поліфонії між співіснуючими голосами, виділяємо гармонічне, або узгоджене (consonent polyphony), нейтральне та конфліктне (nonconsensual polyphony) співіснування. Перший вид відношення маркований у діалогічному дискурсі й ілюструється консесивними структурами. Нейтральна поліфонія характеризується

умовністю звучання голосу Іншого та поза текстом не дозволяє мовцю показати своє ставлення до дискурсу Іншого, вбудованого в його дискурс, хоча він дистанціюється від цього вбудованого дискурсу. Останній випадок поліфонії – дисонантний або конфліктуючий. Полемічний дискурс є прикладом конфліктуючої поліфонії, оскільки в її межах ми можемо визначити співіснуючі голоси мовців, чії точки зору з даного питання взаємовиключні.

Слід зупинитися також на багаторівневій ієрархічній поліфонії (наразі використовуватимемо цей термін як робочий у межах цієї статті), тобто на такому випадку, коли діалогічні відносини існують не лише між автором й Іншим, а коли цей Інший репрезентований множинністю інших голосів, які, в свою чергу, ведуть полеміку між собою.

Розглянемо типовий приклад монологічного за своєю формою, але, по суті, глибинно діалогічного тексту, у якому американський філософ Р. Рорті викладає свої міркування про стан світової філософської думки, водночас полемізуючи зі своїми сучасними і віддаленими у часі опонентами на декількох глибинних рівнях. Зауважемо, що сама ситуація мовленнєвого акту глибинно діалогічна: Р. Рорті записує першу в електронному форматі публічну лекцію. Тема наведеного уривку – ситуація у сучасній філософії – розвивається у трьох площинах: предметної роз'єднаності світової філософської думки, відмінності філософських традицій в англomовному світі, окремоті розвитку європейської (перш за все, британської) філософії у порівнянні із іншими, у тому числі європейськими, країнами. Жанр лекції пояснює насичену емотивність тексту, відвертий скептицизм, засоби скритої іронії, синтаксичні повтори та інші риторичні прийоми. Для зручності аналізу наведений далі фрагмент розбитий на проміжні завершені за смыслом висловлювання, причому посилання на джерело міститься наприкінці всієї цитати:

(1) "When one attempts to describe what is going on in the worlds' philosophy departments these days, the first distinction to draw is between moral, social and political philosophy on the one hand, and philosophy of mind and language on the other. Those who work in the former area do not have much to say to those working in the latter, and conversely. Philosophy professors who write on ethics and politics usually read more books by professors of political science and of jurisprudence than books by fellow philosophers who discuss the relation between the mind and the body, or that between language and reality. That both are members of the same department is more an accident of institutional history than a result of shared interests".

У частині фрагменту (1) спостерігаємо складну структуру суб'єктних діалогічних відносин. Позначимо суб'єкта комунікативного процесу скороченням СК, а опосередковано представленого суб'єкта-"голоса" (того, що промовляє своїми текстами) – Скі. Символ | використаний для позначення меж тематично цілісного комунікативного акту, символ → означає напрямок комунікації, {} – сегменти комунікативного акту, що вписані у завершену

комунікативну ситуацію, () – конкретизовані СК, n – невизначена множинність:

|СК-1(автор) → СКі Інший-1першого порядку (аудиторія слухачів лекції)|

|{СК-1(автор) → n СКі Інший -2,2а – другого порядку (2 – філософи, які працюють в галузях моральної, соціальної та політичної філософії, 2а – філософи, які працюють у галузі феноменології та лінгвістичної філософії)}|

{ n СКі 2 → n СКі Інший 2а}

{ n СКі 2а → n СКі Інший 2}

(2) *"The difference between these two broad areas of concern is highlighted by the fact that the split between "analytic" philosophy and "non-analytic" philosophy (the kind sometimes called "Continental") has little relevance to books about morals and politics. Those labels are largely irrelevant to such figures as John Rawls, Juergen Habermas, Noberto Bobbio, Chantal Mouffe, Isaiah Berlin, and Cornelius Castoriadis. All these thinkers are concerned with the same questions as are non-philosophers like Michael Walzer, Richard Posner, Michael Ignatieff, and Ulrich Beck—questions about how we might alter our social and political institutions so as better to combine freedom with order and justice".*

У даному абзаці введені нові "голоси": автор веде діалог із конкретизованими Іншими другого порядку, які, в свою чергу, співвідносяться із представниками нефілософських гуманітарних наук – Іншими третього порядку:

|СК-1(автор) → СКі Інший-1першого порядку (аудиторія слухачів лекції)|

|{СК-1(автор) → n СКі Інший-2 другого порядку (філософи, які працюють в галузях моральної та політичної філософії)}|

{ n СКі 2 → n СКі Інший 3 третього порядку(не філософи)}

{ n СКі 3 третього порядку → n СКі Інший 2 другого порядку (філософи)}

(3) *"Once we bracket off moral and political philosophy, however, the analytic vs. Continental split becomes salient. I think of this split as between the philosophers who are inclined to agree with Frank Ramsey that Bertrand Russell's theory of descriptions is a paradigm of philosophy and those who would argue that nothing Russell did compares in importance with Hegel's The Phenomenology of Spirit or with Heidegger's Letter on Humanism. It is a division between philosophers who think that you can do first-rate philosophy without knowing much intellectual history and those who think that philosophy is at its best when it takes the form of a dramatic narrative, a narrative ending with the words "Thus far has the world-spirit advanced."*

|СК-1(автор) → СКі Інший-1першого порядку (аудиторія слухачів лекції)|

|{СК-1(автор) → n СКі Інший-2а другого порядку (феноменологи та лінгвістичні філософи)}|

{ n СКі 2а → n СКі Інший-2 другого порядку (філософи, які працюють в галузях моральної та політичної філософії)}

{ n СКі 2а → СКі Інший 3а третього порядку (Ramsey, Russell)}

{ n СКі 2 → СКі Інший-3а третього порядку (Hegel, Heidegger)}

(4) "Someone who thinks of herself as an analytic philosopher of mind and language will almost certainly be familiar with, and will probably have views about, Russell's theory. But she may never have read, and may have little ambition to read, either Hegel or Heidegger. Yet if you teach philosophy in most non-anglophone countries, you must have read and pondered both *The Phenomenology of Spirit* and *Letter on Humanism*, or at least pretend to have done so. But you can skip the theory of descriptions. Brazilian, Turkish and Polish philosophers manage to get by with only a vague idea of why their Anglophone colleagues believe Russell to have been an important figure" [14, p. 1–3].

{СК-1(автор) → СКі Інший-1 першого порядку (аудиторія слухачів лекції)}
{СК-1(автор) → *n* СКі Інший-2а другого порядку (феноменологи та лінгвістичні філософи)}
{СК-1(автор) → *n* СКі Інший-2b другого порядку (філософська спільнота поза англомовним світом)}
{СК-1(автор) → *n* СКі Інший-2с другого порядку (філософи англомовного світу)}
{*n* СКі 2b ↔ *n* СКі 2c}
{*n* СКі 2b → СКі Інший-3 третього порядку (Russell)}
{*n* СКі 2b → СКі Інший-3 третього порядку (Hegel, Heidegger)}
{*n* СКі 2c → СКі Інший-3 третього порядку (Russell)}

Таким чином, поліфонія голосів у даному фрагменті складається із голосу мовця-автора і неявно присутніх у тексті "голосів" тих, чий погляд слугували стимулом для роздумів, схвалення або критики автора, серед яких названо шестеро представників філософії моралі, четверо політологів і двоє правознавців, четверо видатних постатей філософської думки 19–20 століть, а також голосів, що начебто чуються з трьох сукупних портретів філософів різних напрямків і регіонів світу. Будучи формально атестованою як слабка, ця багатокомпонентна поліфонія явних та імплікованих текстів для професійного філософа (завдяки спільній із автором апперцепційній базі) викриває множину філософських концептуальних і методологічних парадигм аналітичної і дескриптивної філософії, конфлікт між котрими триває понад століття і підриває предметний і методологічний холізм сучасної філософської думки. Саме тому ми вважаємо, що з багатьох висловлювань в яких представлена рема усієї наведеної понадфразової єдності, комунікативним фокусом є висловлення, у якому вона об'єктивно конкретизується: "*That both are members of the same department is more an accident of institutional history than a result of shared interests*".

Проведене дослідження підтверджує не тільки наявність поліфонії у філософському тексті, а й її необхідність для забезпечення повноти філософської дискурсії. Поліфонія виникає на підґрунті діалогічності філософського тексту і відповідає за відхилення в лінійності його тема-рема-тичної будови, відкриваючи можливості для горизонтального і вертикального розвитку дискурсії, породжуючи, по суті, гіпертекст. Породжений таким чином текст відрізняється

цілісністю і дискурсивною єдністю завдяки своїй комунікативності, яка реалізується як нелінійна послідовність імплікатур і експлікатур, кожна з яких є функціональною частиною текстової єдності у її безпосередньому човниковому розгортанні.

Перспективи подальшого дослідження поліфонії філософського дискурсу полягають у поглибленні вивчення мовних засобів її актуалізації, ієрархії відносин між компонентами, що її складають, типологічних ознак її жанрової приналежності, функціональних характеристик при породженні і розумінні тексту.

Література

1. Бахтин М. М. Проблемы поэтики Достоевского / М. М. Бахтин. – М.: Советская Россия, 1979. – 320 с.
2. Бахтин М. М. Проблема текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках: опыт философского анализа / М. М. Бахтин. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Article/Baht_PrT.php.
3. Гумбольдт В. Фон. Избранные труды по языкознанию / В. Фон. Гумбольдт. / Общ. ред. Г. Р. Рамшвили. – пер. с нем. – М.: ОАО ИГ Прогресс, 2000. – 400 с.
4. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман / Ю. Кристева // Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму / Пер. с франц., сост., вступ. ст. Г. К. Косикова. – М.: ИГ Прогресс, 2000. – С. 427–457.
5. Отье-Ревю Ж. Явная и конститутивная неоднородность: к проблеме *другого* в дискурсе / Ж. Отье-Ревю // Квадратура смысла: Французская школа анализа дискурса / Общ. ред. и вступ. ст. П. Серю; предисл. Ю. С. Степанова. – М.: ОАО ИГ "Прогресс", 2002. – С. 54–95.
6. Hösle V. The Philosophical Dialogue: a poetics and a hermeneutics / V. Hösle / transl. by Steven Rendall. – Indiana: University of Notre Dame, 2013. – 552 p.
7. Murphy J. J., Katula R. A. A Synoptic History of Classical Rhetoric / James J. Murphy, Richard A. Katula, Forbes I. Hill, Donovan J. Ochs – 3rd ed. – Hermagoras Press: Davis, California, 2003. – 329 p.
8. Spaces of Polyphony / edited by Clara-Ubalina Lorda, Patrick Zabalbeascoa. – Dialogue studies 15. – Philadelphia; Amsterdam: John Benjamins Publishing Co., 2012. – 299 p.
9. Vlad D. Polyphonic Strategies Used in Polemical Dialogue / D. Vlad // Spaces of polyphony / ed. by Clara-Ubalina Lorda, Patrick Zabalbeascoa. – Dialogue studies 15. – Philadelphia; Amsterdam: John Benjamins Publishing Co., 2012. – P. 117–128.
10. Waugh J. Andrea Wilson Nightingale, Genres in Dialogue: Plato and the Construct of Philosophy. Book review / Joanne Waugh // Journal of the History of Philosophy. – Vol. 35, № 4, 1997. – P. 615–616.

Джерела ілюстративного матеріалу

11. Durt Ch. T. Wittgenstein's Ethnological Approach to Philosophy / Chris Torph Durt // Cultures: Conflict-Analysis-Dialogue: Proceedings of the 29th International Wittgenstein Symposium. – Frankfurt a. M.: Ontos, 2007. – P. 16–58.
12. Howard-Snyder D. Propositional Faith: What it is an what it is not / Daniel Howard-Snyder // American Philosophical Quarterly Volume 50, Number 4, October 2013. – P. 357–372.
13. Hulburt R. T., Schwitzgebel E. Describing Inner Experience? Proponent Meets Skeptic (Life and Mind: Philosophical Issues in Biology and Psychology) / Russell T. Hulburt, Eric Schwitzgebel. – Cambridge, London: A Bradford book MIT Press, 2007. – 322 p.
14. Rorty R. Analytic Philosophy and Narrative Philosophy / Richard Rorty // Digital writings – University of California, Irvine Libraries. Special Collections an Archives. Critical Theory Archive. – California: Irvine, 2003 – 34 p. – [Электронний ресурс] – Режим доступу: <http://hdl.handle.net/10575/441>.
15. Schwitzgebel E. Knowledge without Belief and the Knowledge Norm of Assertion / Eric Schwitzgebel // The Splintered Mind: reflections in philosophy, psychology, broadly construed / Eric

Schwitzgebel // Thursday, February 06, 2014. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://schwitzsplinters.blogspot.com>.

16. *Wringe B.* May I Treat a Collective as a Mere Means / Bill Wringe // Forthcoming in American Philosophical Quarterly, 2014. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://philpapers.org/pub/46>.

References

1. *Bahtin M. M.* Problemyi poetiki Dostoevskogo / M. M. Bahtin. – М.: Sovetskaya Rossiya, 1979. – 320 s.

2. *Bahtin M. M.* Problema teksta v lingvistike, filologii i drugih humanitarnykh naukah: opyt filosofskogo analiza / M. M. Bahtin. – [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Article/Baht_PrT.php.

3. *Gumboldt V. Fon.* Izbrannyye trudy po yazykoznaniyu / V. Fon. Gumboldt. / Obsch. red. G. R. Ramishvili. – per. s nem. – М.: OAO IG Progress, 2000. – 400 s. – S. 165.

4. *Kristeva Yu.* Bahtin, slovo, dialog i roman / Yu. Kristeva // Frantsuzskaya semiotika: Ot strukturalizma k poststrukturalizmu / Per. s frants., sost., vstup. st. G. K. Kosikova. – М.: IG Progress, 2000. – S. 427–457.

5. *Ote-Revyu Zh.* Yavnaya i konstitutivnaya neodnorodnost: k probleme drugogo v diskurse / Zh. Ote-Revyu // Kvadratura smysla: Frantsuzskaya shkola analiza diskursa / Obsch. red. i vstup. st. P. Serio; predisl. Yu. S. Stepanova. – М.: OAO IG "Progress", 2002. – S. 54–95.

6. *Hösle V.* The Philosophical Dialogue: a poetics and a hermeneutics / V. Hösle / transl. by Steven Rendall. – Indiana: University of Notre Dame, 2013. – 552 p.

7. *Murphy J. J., Katula R. A.* A Synoptic History of Classical Rhetoric / James J. Murphy, Richard A. Katula, Forbes I. Hill, Donovan J. Ochs – 3rd ed. – Hermagoras Press: Davis, California, 2003. – 329 p.

8. Spaces of Polyphony / edited by Clara-Ubalina Lorda, Patrick Zabalbeascoa. – Dialogue studies 15. – Philadelphia; Amsterdam: John Benjamins Publishing Co., 2012. – 299 p.

9. *Vlad D.* Polyphonic Strategies Used in Polemical Dialogue / D. Vlad // Spaces of polyphony / ed. by Clara-Ubalina Lorda, Patrick Zabalbeascoa. – Dialogue studies 15. – Philadelphia; Amsterdam: John Benjamins Publishing Co., 2012. – P. 117–128.

10. *Waugh J.* (she-writer) Andrea Wilson Nightingale, Genres in Dialogue: Plato and the Construct of Philosophy. Book review / Joanne Waugh // Journal of the History of Philosophy. – Volume 35, Number 4, 1997. – P. 615–616.

Illustrative items

11. *Durt Ch. T.* Wittgenstein's Ethnological Approach to Philosophy / Chris Torph Durt // Cultures: Conflict-Analysis-Dialogue: Proceedings of the 29th International Wittgenstein Symposium. – Frankfurt a. M.: Ontos, 2007. – С. 16–58.

12. *Howard-Snyder D.* Propositional Faith: What it is an what it is not / Daniel Howard-Snyder // American Philosophical Quarterly Volume 50, Number 4, October 2013. – P. 357–372.

13. *Hulburt R. T., Schwitzgebel E.* Describing Inner Experience? Proponent Meets Skeptic (Life and Mind: Philosophical Issues in Biology and Psychology) / Russell T. Hulburt, Eric Schwitzgebel. – Cambridge, London: A Bradford book MIT Press, 2007. – 322 p.

14. *Rorty R.* Analytic Philosophy and Narrative Philosophy/ Richard Rorty // Digital writings – University of California, Irvine Libraries. Special Collections an Archives. Critical Theory Archive. – California: Irvine, 2003 – 34 p. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hdl.handle.net/10575/441>.

15. *Schwitzgebel E.* Knowledge without Belief and the Knowledge Norm of Assertion / Eric Schwitzgebel // The Splintered Mind: reflections in philosophy, psychology, broadly construed / Eric Schwitzgebel // Thursday, February 06, 2014. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://schwitzsplinters.blogspot.com>.

16. *Wringe B.* May I Treat a Collective as a Mere Means/ Bill Wringe//forthcoming in American Philosophical Quarterly, 2014. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://philpapers.org/pub/46>.